

Theologe-schrijfster Maria de Groot: Ik ben totaal-weigeraarster (1982)

‘Mijn werk wordt door de heren critici volstrekt doodgezwegen’

Sieth Delhaas

OPZIJ, december 1982

Inleiding

‘Flearstift’, een naam geschilderd in gelijkmatige schuine letters op een hoge, strenge deur, waardoor 75 jaar geleden de kinderen van het Friese Woudsend naar binnen klepperden. Twee lokaaltjes, voldoende om de jeugd in die dagen het aap-noot-mies en andere wetenswaardigheden bij te brengen. Sinds een jaar werkt en woont Maria de Groot (45 jaar) in dit, tot voor kort, tot afbraak gedoemde schooltje. Een sprong in het duister lijkt het wel na lange jaren van studie en heel intensief werken in de altijd rumoerige, levende randstad. Nu een waterrijk Fries dorp, waar alleen in de zomermaanden fleurige jachten en hun opvarenden zorgen voor wat drukte.

Letterkunde en theologie

Velen kennen haar als feministisch theologe. ‘Nee,’ zegt Maria, ‘ik voel me dichteres.’ En dan: ‘Ik ben een vis. Ken je dat sterrenbeeld? Het zijn eigenlijk twee vissen, die langs elkaar heen zwemmen. Ik mag daar als theologe eigenlijk helemaal niets van af weten. Maar die twee lijnen: letterkunde en theologie komen steeds terug in mijn leven.’

Haar eerste twee bundels kwamen uit in 1966. Maria: ‘Ik sta bekend als een religieus dichteres, dat wordt negatief bedoeld. Mijn poëzie is voor een deel mystiek. Mijn werk hangt heel nauw samen met de tijd waarin wij leven. Sommige gedichten gaan over kermis en circus. Ik heb een lang gedicht gemaakt, dat ook uitgegeven wordt, waarin het Festival of Fools een rol speelt. Zoiets spreekt mij geweldig aan: zo’n wereldse stad en dwazen, die daar spelen. Eén van de thema’s in mijn werk is verlossing, bevrijding. Hoe mijn werk beoordeeld wordt? Je zou kunnen zeggen, dat er in het algemeen niéts over mijn werk wordt gezegd. Het is niet ontvangen. Wél heeft Hanneke van Buuren er een paar artikelen over geschreven in *‘Ons Erfdeel’*. Ik ervaar dat stilzwijgen als een vorm van discriminatie. De hele benadering, die ik vanuit de literaire wereld krijg, zie ik meer als een armoede van de literaire kritiek dan van mezelf. Ik heb toch een heel oeuvre opgebouwd.

Twaalf gedichtenbundels en een roman: *'De dood van Sterre'*, die door Maarten 't Hart in de NRC is afgekraakt. De heren critici beschouwen het niet als literatuur. Het is ook niet volgens afspraak: een zelfstandige vrouw, gelovig, universitair gevormd. Dat is onverdraaglijk in deze cultuur. Ik mag er helemaal niet zijn.'

In het laatste van de twee lokaaltjes heeft Maria haar woonruimte. Een kwart ervan is de keukenhoek. Daarboven, zwevend tussen vloer en zoldering, een soort balkon waar ze haar werkterrein heeft ingericht. 'Heerlijk warm plekje' noemt ze deze plaats. 'Het is 's winters moeilijk zo'n grote ruimte warm te krijgen, maar de warmte stijgt op, dus zit ik daar best.'

Geen bevestiging

Je kunt het een modieuze bevestiging noemen: de koop van een schooltje, het terugtrekken in rust, het getijdenleven. Dat is het voor Maria zeker niet geweest. Ze vertelt: 'Vorig jaar, ik woonde toen nog in Scheveningen, was ik op een moment in mijn leven gekomen, dat ik voelde: nu moet ik een radicale keus maken. Hoe vruchtbaar mijn leven tot dan toe ook was geweest, ik had geen duidelijke keus gemaakt. Een radicale keus maken betekent voor mij een radicale navolging van Christus. Nu, dat is voor mij dit geworden.' Ze wijst om zich heen. 'Je kunt zo moeilijk iets zichtbaar maken in je streven en delen van die keuze voor Christus. Ik kan me zo voorstellen dat veel mensen blijven steken in praten. Ik heb deze stap gemaakt. Ik probeer iets vorm te geven, ik ging met niets.'

Sinds haar zevende schrijft Maria, vooral gedichten. Ze werkte mee aan de schoolkrant van het Deventer gymnasium, ging Nederlands studeren aan de gemeentelijke universiteit van Amsterdam omdat Anthonie Donker er doceerde. Hij werd een belangrijke figuur in Maria's leven, omdat hij haar bijzonder stimuleerde en in haar geloofde. Met 'Beatrijs' won ze in 1962 een belangrijke poëzieprijs van de universiteit. Intussen had ze besloten na haar doctoraal Letterkunde Theologie te gaan studeren. 'Die innerlijke drang was heel groot. Ik kom uit een niet religieus gezin en heb me op mijn achttiende laten dopen, maar ik vond de kerk niet stimulerend. Het leek er allemaal zo somber. Mijn keus was echt die van een geloofservaring. Het pijnlijke is dat je die tijdens je theologiestudie eigenlijk niet mag hebben. Je kunt het niet allemaal zwartwit noemen. Maar achteraf voel je je heel onderdrukt. Ik was met veel inzet begonnen. Maar over de dingen die heel wezenlijk waren voor mezelf, kon ik niet met anderen praten. De mystiek (Hadewych, Theresa van Avila, St. Jan van het Kruis) was voor mij een ontdekking. Dat mocht helemaal niet. Als je 26 bent, zoals ik toen, houd je dat wel uit. Maar als ik toen 18 was geweest, was ik er met die theologie-studie onderdoor gegaan. Mijn gedichten waren in die tijd mijn uitlaatklep. Ik heb toen een soort poëtisch dagboek aangelegd. Ik was heel eenzaam, herinner ik me. Toch heb ik wel fijne herinneringen aan die studietijd. ik had meer vrienden in de theologie dan toen ik letteren studeerde. Daarin kun je met je geloof helemaal nergens heen. Als onderwerp voor mijn kandidaatsexamen koos ik de zeventiende eeuwse dichter Luyken. Mijn examinerator zei: "Dat geloof je toch niet, dat die man op z'n 22e al is bekeerd?" En dat terwijl je zelf met hart en ziel beleefd heb, dat zoiets wél kan, dat het bij jezelf ook zo gegaan is ...'

Tijdens haar studie zag Maria de kerk al helemaal niet meer zitten. Een rumoerige tijd. De jaren zestig. Vooravond van de 'revolutie'. Ze stemde Kabouter en foerageerde bij de Maagdenhuisbezetting, wilde geen predikant meer worden en werd daarom maar wetenschappelijk medewerker in de literatuurwetenschap. In 1970 kreeg ze een uitnodiging van de Haagse Kloosterkerk om vicaris (hulpprediker) te worden. Omdat ze toch iets met de

theologie-studie wilde doen, nam ze deze benoeming aan. Maria vertelt over die tijd: ‘Mijn ervaring was nogal dubbel. Er was daar wel veel mogelijk. Veel creatieve mensen, kerst-inns, open huis. Ik heb er mooie herinneringen aan. Aan de andere kant was het een hardnekkig volk en vasthoudend. Wat mij afstoot, is als de kerk alleen maar een sociale functie heeft, net zoals bij een club. Dat maakt mijn voorliefde voor degenen, die niet bij een bepaalde club horen, steeds groter. Ik had altijd veel pijn over de mensen, die er niet waren. Ik ben er in september 1970 begonnen. Die kersttijd kwamen er honderden mensen op de kerst-inns. Door de dagopeningen, die ik jaren voor de VPRO heb gehouden, was ik kennelijk erg bekend geworden. Maandelijks hielden we ook open huis. Er wandelden vogels van allerlei pluimage binnen.’

Politiek

Haar politieke betrokkenheid kon Maria toen vorm geven in het Politiek Avondgebed, dat ze samen met Jan ter Laak opzette, geïnspireerd door het voorbeeld van de Duitse theologe Dorothee Sölle in Keulen. Onder andere deze activiteit, die veel stof deed opwaaien binnen de Kloosterkerkgemeenschap, bracht haar in 1975 noodgedwongen tot de beslissing: ontslag nemen als predikant en kiezen voor de basis, voor de *‘vreemde vogel’*, die de kerk al verlaten had, en (niet betaald) pastor worden van de in 1974 gestarte *‘Ekklesia – Den Haag’*. Een aantal lesuren aan de Vrije Leergangen in Amsterdam bracht het noodzakelijke brood op de plank. ‘Van mijn schrijven kan ik niet leven,’ zegt ze, ‘want ik schrijf dingen die vrijwel niemand koopt, behalve het boek *‘De vrouw bij de bron’*, dat enorm verkocht is.’

Haar politieke engagement kan ze nu in haar Friese dorp kwijt in de Rooie Vrouwengroep, waarbij ze zich heeft aangesloten. ‘Ik voel me heel prettig in die groep. Zij accepteren mij helemaal.’

Er is nog een katholieke vrouw bij, die socialiste is, net als ik, en die op zoek is naar haar eigen geloofsbeleving. Verder doe ik mee aan een gesprek op initiatief van een leraar uit IJlst om hier een basisgroep of kritische gemeente op te zetten. Die gesprekken houden we in het ‘Fleerstift’.

Haar ontslag nemen als predikant van de Haagse Kloosterkerk was achteraf gezien een feministische daad. Ze had haar streven naar eenheid en heelheid, waardoor ze losraakte van de officiële kerk, altijd al verwoord in haar werk. Niet vreemd dus, dat ze in 1976 meedeed met ‘de groep Driebergen’, die de Werkgroep Feminisme en Theologie opzette en een brief aan alle kerken in Nederland stuurde met een pleidooi voor meer ruimte voor vrouwelijke inbreng in de kerken. ‘Die bewustwording is eigenlijk pas gekomen na het neerleggen van mijn ambt’, herinnert ze zich. ‘Dan was er het *‘Jaar van de Vrouw’* in 1975. Ik heb die stimulans echt nodig gehad. Als ik nog eens terugblader in mijn VPRO-dagopeningen, die ik sinds 1967 heb bijgehouden, vind ik die feministische groei er sterk in terug. Het leefde altijd al bij me. Nu heb ik echt het gevoel dat ik op mijn bestemming ben gekomen. Het mag mislukken wat ik hier begonnen ben. Dat gevoel geeft ontspanning aan mijn leven hier.’

Wat moet je als gelovige vrouw met een beweging als het feminisme?

Maria: ‘Je voelt een paradox. Wel heb ik ontdekt dat vrouwen ieder voor zich binnen het feminisme hun eigen weg moeten gaan. Dat je je óók door die ideologie niet moet laten voorschrijven hoe je moet leven en denken. Zo is het ook met de hedendaagse cultuur. De mannelijke mens heeft over ons vrouwen een aantal bevelen uitgevaardigd: hoe ons bestaan

er moet uitzien. Zij hebben ons ondergeschikt gemaakt aan hun structuren. Nu: ik ben totaal-weigeraarster geworden. Juist die totaal weigering tegenover al die menselijke instituten geeft mij de vrijheid om mijn eigen wil prijs te geven. Dat is voor mij heel persoonlijk de keus voor Jezus van Nazareth.'

Het leven in 'Fleerstift' (een naam die met vlierstruik, léven, met een stift als kloostergemeenschap, en met een schrijfstift te maken heeft) is afwisselend. Het inspireert Maria de Groot tot het schrijven van sonnetten, die ze groot uittypt en voor haar raam plakt. Zodoende is bijvoorbeeld de dorpsstimmerman een trouwe lezer ervan geworden. Haar bijbelse werkplaats trekt veel vrouwen uit het hele land en intussen werkt ze aan haar tweede roman. 'Een feministische', verklapt ze.

Werkzaamheden voor '*Vrouw en Theologie*' aan de Utrechtse Universiteit en een aantal literair-wetenschappelijke lessen aan de Vrije Leergangen in Leeuwarden bezorgen Maria de Groot haar inkomsten. 'Ik wil de kosten voor vrouwen, die hier in mijn werkplaats komen, zo laag mogelijk houden, anders krijg je weer zo'n select groepje. Na een dag bezig zijn met die vrouwen, die allemaal hun eigen ervaringen meebrengen, heb ik het gevoel dat er een kleine bron gaat stromen. Je weet niet half hoe ver vrouwen al zijn in hun denken. Ik denk wel eens als we hier zo zitten te praten: dat moesten al die kerkheren eens horen.'